

СЕКЦІЯ 5. ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ІСТОРІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-387-6-28>

РОЛЬ МУЗЕЇВ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ІСТОРІЇ

Білик В. А.

*кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
провідний науковий співробітник
Музей історії Луцького братства,
відділ Волинського краєзнавчого музею
м. Луцьк, Україна*

Реалії сьогодення вкотре підтвердили тези «Історія важлива» та «Свою історію потрібно знати». Мова йде про те, що кожен українець повинен знати основні історичні події нашого минулого, а відтак розуміти і могли проаналізувати події сучасності. Нажаль, наша історія спотворена низкою міфів та вигадок, які упродовж тривалого часу нам наполегливо видавали за реальні факти, приховуючи, натомість, справжню історію, спотворюючи її вигадками та фальсифікаціями. Для цього застосовувалися найрізноманітніші методи і засоби. Враховуючи потенціал музеїв, влада також активно використовувала їх для поширення серед населення відповідної ідеології. Таким чином, упродовж десятиліть відкривалася та провадила активну освітню та культурно-просвітницьку роботу низка музеїв, які пропагували і прославляли комуністичні принципи та ідеї.

Після руйнування системи серед іншого постало завдання відродження нашої історії, повернення із забуття відомих імен, очищення історії від міфів, вигадок та перекручувань. Важливо аби це відбувалося не лише на академічному рівні, але й, найперше, на побутовому. У цьому контексті важливу роль відіграє такий напрям як публічна історія. Вона передбачає подачу історичних відомостей у, так би мовити, легкій формі, тобто не у вигляді наукових досліджень – монографій чи статей, а у вигляді історичних фільмів, виставок, зустрічей з дискусіями тощо, аби вона була доступною і зрозумілою для загалу. Термін «публічна історія» як і такий напрямок історії в Україні з'явився нещодавно, хоча був впроваджений в США

ще у 70-х рр. ХХ ст. Прихильники публічної історії наголошують, що це має бути не просто її поширення серед населення у доступній формі, а спілкування, обговорення історичних подій представниками різних соціальних груп [10].

Можемо констатувати, що на теперішній час публічна історія набирає дедалі більшої популярності, розвивається, стає затребуваною. До розвитку цього напрямку долучаються як фахівці в історичній галузі, так і журналісти, громадські діячі, інші зацікавлені особи. Про це, найперше, свідчить велика кількість найрізноманітніших проєктів – блоги і сторінки у соцмережах відомих істориків, їхні публічні лекції, а також подкасти, виставкові проєкти, музейні заходи, квести, інтерактиви, майстер-класи тощо. Представники різних вікових, соціальних категорій мають можливість знайти таку форму подачі історії, яка найбільше їм імпонує [5]. Значна частина перелічених заходів організовується на базі музеїв, які в останні десятиліття з метою популяризації своєї роботи, а також задля зацікавлення відвідувачів шукають нові форми роботи.

Головною і найбільшою музейною установою нашої області є Волинський краєзнавчий музей (ВКМ) [3], в структурі якого функціонує кілька відділів, як у Луцьку, так і поза містом. Окрім експозиційних відділів природи та історії (діють у приміщенні ВКМ), в Луцьку працюють Художній музей [9], Музей волинської ікони [6] та Музей історії Луцького братства [7]. На території області ще працюють два відділи – меморіальні музеї Лесі Українки (Колодяжне) [4] та В'ячеслава Липинського (Затурці) [1, с. 16], а також Олицький замок (Олика) [8]. Тривалий час музеї визначалися передусім як науково-дослідні, а тоді вже культурно-освітні установи, де проводились важливі наукові дослідження відповідно до профілю музею та здійснювалася популяризація здобутих результатів. Не применшуючи наукової складової діяльності музеїв, зауважимо, що тепер у своїй роботі вони акцентують увагу передусім на культурно-освітній складовій. Фактично, музеї стають центрами публічної історії. І це дуже важливо, оскільки музейники мають можливість фахово представляти і популяризувати історію. Прикладом цього може бути Музей історії Луцького братства (МІЛБ).

МІЛБ є одним з наймолодших відділів ВКМ. Експозиція музею була відкрита у 2011 р., а як відділ обласного музею він офіційно почав функціонувати з 1 січня 2013 р. [2, с. 10]. Музей має кілька особливостей. Найперше, це те, що розташований він в одній з найдавніших будівель міста – в будинку братського монастиря. Отже, саме приміщення вже є цікавим музейним експонатом і може багато розповісти про нашу історію. Крім того, поряд з музеєм розташована ще й будівля братської Хрестовоздвиженської церкви. Ще серед особливостей цього

музею варто відзначити те, що він є одним з найменших за експозиційними площами та кількісним складом працівників, що, однак, не заважає музейникам провадити активну науково-дослідницьку, культурно-освітню та популяризаторську роботу.

Експозиція музею стала платформою, на якій проводяться уроки для учнів, практичні заняття для студентів, семінари для вчителів, наукові конференції, круглі столи тощо. Але співробітники музею історії Луцького братства, зважаючи на вимоги часу, значну увагу зосереджують саме на популяризації нашої історії, тобто МІЛБ – це найперше простір публічної історії, адже тут організовується і проводиться багато різноманітних заходів з метою популяризації нашої історії серед різних категорій населення. Зауважимо, що відповідно до профілю музею, більшість цих заходів присвячені історії Луцького Хрестовоздвиженського православного братства, але науковці музею не обмежуються лише цією темою, а пропонують відвідувачам значно ширшу тематику.

Отже, музейники працюють з різними категоріями відвідувачів, які вирізняються за соціальним статусом, віком тощо. І до кожної з цих категорій потрібно мати особливий підхід, кожній категорії необхідно запропонувати певний інтелектуальний продукт і в оригінальній формі подати його так, аби викладена інформація легко і цікаво сприймалася, засвоювалася та запам'ятовувалася. Враховуючи це, наукові співробітники розробили низку заходів, які пропонуються відвідувачам. Пропонувана тематика вирізняється різноманітністю, охоплює різні періоди історії Луцька та Волині. Тобто, музейники не обмежуються лише темою Луцького Хрестовоздвиженського братства. Ці заходи розраховані не лише на учнівську та студентську молодь, фахівців, але й на пересічного громадянина.

Упродовж тривалого часу у музеї історії Луцького братства реалізовується проект «Музей – громаді», метою якого є популяризація нашої історії. У рамках проекту упродовж декількох років проводяться цікаві та пізнавальні екскурсії, тематичні вечори, читаються лекції тощо. До уваги наймолодших відвідувачів пропонується інтерактивна екскурсія «Уроки доброти», на якій окрім розповіді про благодійну та освітню діяльність братства, діти мають можливість пригадати прислів'я та приказки про добро і милосердя, а також повправляти у писанні та читанні літерами староукраїнського алфавіту. Для учнів старших класів, дорослих відвідувачів цікавими будуть екскурсії як загалом про історію Луцького братства, так і тематичні екскурсії про братський архітектурний комплекс, братський некрополь, братчиків – будівничих української держави, братчиків – фундаторів тощо – в експозиції і вуличні. До уваги відвідувачів у музеї створюються виставки на різні теми.

Регулярно у музеї відбуваються тематичні вечори, присвячені, наприклад, Дню української писемності, Дню української державності, Дню Святого Миколая. Особливу увагу пошанувачів нашої історії викликають науково-популярні лекції, які співробітники музею проводять як в стінах музею, так і поза ним. Тематика лекцій найрізноманітніша і відповідає науковим зацікавленням музейників. Тому бажаючі можуть послухати цікаві та емоційні історії про братчиків Данила Братковського, Йова Кондзелевича, Галшку Гулевичівну. Великий цикл лекцій присвячено іншим видатним постатям нашої історії – Агатагелу Кримському, В'ячеславу Липинському, Лесі Українці та її родині. Відвідуючи такі заходи, також можна дізнатися про конфесійну історію нашого краю, розвиток мережі освітніх закладів тощо.

Музей історії Луцького братства є гарним прикладом того, як музей різного профілю і спрямування, організовуючи та проводячи для різних категорій відвідувачів найрізноманітніші заходи, стають просторами публічної історії, популяризують нашу історію.

Література:

1. Баран Г. Відкрили музей Липинського. *Віче*. 2011. 24–31 серп. С. 16.
2. Бондарчук Андрій. Музей історії Луцького братства: наймодерніший і єдиний в Україні. *Волинський музей. Історія і сучасність* : науковий збірник. Випуск 5. Луцьк. 2014. С. 10.
3. Волинський краєзнавчий музей. URL: <http://volyn-kray-mus.at.ua/index/0-2> (Дата звернення: 29.03.2024).
4. Колодяжненський літературно меморіальний музей Лесі Українки – філіал Волинського краєзнавчого музею. URL: <http://volyn-kray> (Дата звернення: 01.04.2024).
5. Лазуркевич Софія. Що таке «публічна історія»? *The Ukrainians*. 2016. URL: <https://theukrainians.org/shho-take-publicchna-istoriya/> (Дата звернення: 01.04.2024).
6. Музей волинської ікони в Луцьку. URL: <http://culture-lutsk.org.ua/zaklady/muzei-ikony> (Дата звернення: 20.03.2024).
7. Музей історії Луцького братства, відділ Волинського краєзнавчого музею. URL: <https://www.facebook.com/lutskbrotherhoodmuseum/> (Дата звернення: 14.04.2024).
8. Олицький замок передали на баланс Волинського краєзнавчого музею. *Волинь online*. 1.07.2021. URL: <https://volynonline.com/olyczkyj-zamok-peredaly-na-balans-volynskogo-kraeyznavchogo-muzeyu/> (Дата звернення: 23.03.2024).
9. Художній музей – відділ Волинського краєзнавчого музею. URL: <https://open.lutsk.ua/mistse/hudozhnij-muzej-viddil-volynskogo-kraeyznavchogo-muzeyu/> (Дата звернення: 23.02.2024).

10. Raphael Samuel. History Centre. URL: <https://web.archive.org/web/20091123082914/http://www.uel.ac.uk/hss/research/raphael-samuel.htm#history> (Дата звернення: 10.04.2024).